

MIELEC. Dzieje miasta i regionu *

Do ukazujących się od kilkunastu lat opracowań historycznych miast i regionów Małopolski doszła ostatnio obszerna książka o Mielcu i jego najbliższej okolicy. Wydana staraniem Towarzystwa Miłośników Ziemi Mieleckiej ze środków finansowych Urzędu Miejskiego w Mielcu, stanowi pierwszy tom wydawnictwa zbiorowego i obejmuje epokę staropolską oraz okres rozbiorów i niewoli. Wydanie kolejnego tomu monografii, poświęconego dziejom regionu w czasach najnowszych, zapowiadane jest w najbliższym czasie.

Odnotowując z zadowoleniem ukazanie się pracy, obrazującej dzieje Mielca i regionu do 1918 roku, trzeba zwrócić uwagę na dwa fakty, a mianowicie: pionierski charakter publikacji i duże zainteresowanie społeczne tą problematyką. W dotychczasowej historiografii stosunkowo mało miejsca poświęcano dziejom miast i wsi regionu mieleckiego, zwłaszcza w czasach nowożytnych i najnowszych. Nie zachęcał do podejmowania tego typu badań niedostatek źródeł rękopiśmiennych i drukowanych oraz znaczne ich rozproszenie. Cały niemal obszar po obu stronach dolnej Wisłoki był kolonizowany i zawłaszczony siłami rycerstwa i możnowładztwa małopolskiego. Mielec był ośrodkiem regionu o włości wyłącznie szlache-

* T. 1. Pod redakcją Feliksa Kiryka, Mielec 1984, ss. 724.

kiej; brak tu wsi i miast królewskich oraz kościelnych. Stąd niewielkie odbicie w zachowanych do dzisiaj źródłach. Lepszą podstawą źródłową dysponujemy zwłaszcza od lat sześćdziesiątych XIX w. (księgi miasta Mielca, archiwalia cechowe, księgi parafialne, kroniki szkolne itp.). Trzeba więc stwierdzić, że autorzy omawianego dzieła zbiorowego stanęli przed zadaniem niezwykle trudnym, gdyż musieli przezwyciężyć niedostatki źródeł w archiwach państwowych gruntownymi poszukiwaniami terenowymi, a także wykorzystać materiały znajdujące się w rękach prywatnych.

Autorami poszczególnych partii monografii, realizującej pionierskie zadanie analityczno-syntetycznego przedstawienia zagadnień, są w dużej mierze znawcy problematyki z Krakowa i Rzeszowa. Włączenie do zespołu autorskiego mieleckich regionalistów nie obniżyło wartości książki, a opracowane przez nich części publikacji oparte zostały na solidnej podstawie materiałowej. Nie ustępują też wyraźnie innym artykułom pomieszczonym w książce pod względem warsztatowym. Przekonuje to o dużej wartości informacyjnej publikacji, która wypełnia dotkliwą lukę w znajomości dziejów prawobrzeżnej Sandomierszczyzny. Mimo to trzeba zauważyć, że prace zamieszczone w książce - jak to przeważnie bywa w wydawnictwie zbiorowym - są nierówne, ale nie ma tu opracowań na wyraźnie słabym poziomie. Występują natomiast luki w treści pracy, które dotyczą głównie wsi i gospodarki chłopskiej w XVII-XVIII w., a także życia politycznego w czasach autonomii galicyjskiej. Książka mimo to jest dużym osiągnięciem naukowym i autorskim. Została wykonana także rzetelna praca redakcyjna, doprowadzająca do zintegrowania artykułów różnorodnych pod względem tematycznym. Można stwierdzić, że wspomniany we wstępie redaktora wysiłek redakcyjny i autorski opłacił się, dając w efekcie dzieło dojrzałe, pełne nowych informacji i udanych interpretacji.

Konstrukcja pracy jest poprawna i przejrzysta. Perodyzacja przyjęta w książce jest przekonująca. Treść została podzielona na dwie części, z których pierwsza obejmuje czasy przedrozbiorowe. Znajdzie tu czytelnik charakterystykę środowiska geograficznego, wyniki najnowszych badań archeologicznych, obszerne studia o osadnictwie i stosunkach gospodarczych, demograficznych i własnościowych oraz miastach regionu mieleckiego. Cennym uzupełnieniem wymienionej problematyki jest rozprawa o stosunkach kulturalnych dawnego Mielca i powiatu mieleckiego. Druga część pracy obejmuje dzieje miasta Mielca i regionu mieleckiego w okresie rozbiórów i pierwszej wojny światowej. W szerokim wachlarzu zagadnień omówione tu zostały stosunki ekonomiczno-społeczne, życie polityczne, szkolnictwo i oświata oraz zabytki. Zagadnienia te, tzn. gospodarka, stosunki polityczne, społeczne i kulturalne ujęte zostały na ogół we właściwych proporcjach.

Słusznym rozwiązaniem redakcyjnym jest rezygnacja z zamieszczenia bibliografii odnoszącej się do dziejów miasta i regionu, gdyż w przypisach pomieszczone zostały wszystkie pozycje dotyczące omawianych zagadnień. Książka zaopatrzona została w indeksy nazwisk i nazw geograficznych oraz liczne zdjęcia i zestawienia statystyczne dobrze wkomponowane w tekst. Wartościowym dodatkiem do pracy są aneksy zawierające m.in.: a) zezwolenie króla Kazimierza Jagiellończyka na lokację miasta Mielca na prawie magdeburskim, b) postanowienie z roku 1572 o podziale dóbr klucza rzemieńskiego, c) przywileje właścicieli Mielca nadające miejscowemu proboszczowi prawa pobierania dziesięcin, myta i opłat z kar za szynkowanie piwa podczas postu, d) niektóre przywileje i uchwały cechowe, e) dokument gminy izraelskiej w Mielcu z roku 1715 o pożyczce kwoty 300 złp na budowę synagogi, f) przywilej króla Augusta III na rzecz kilku wybrańców z Padwi i Jaślan w sprawie korzystania z łąnów wybranieckich, g) relację ks. Jędrzeja Zembrzyckiego o prze-

biegu rabacji chłopskiej w 1846 r. w okolicach Padwi i Gwałuszowic. Wartość książki podnoszą także staranna szata graficzna i wysoki poziom edytorski.

Reasumując należy podkreślić, że recenzowana książka stanowi trwały wkład w historiografię Małopolski oraz wychodzi naprzeciw zapotrzebowaniu społecznemu na tego rodzaju pracę mieszkańców miast i wsi regionu mieleckiego. Nie rozwiązuje ona, rzecz jasna, całości problematyki, lecz jest pierwszą syntezą omawianych zagadnień. Stanowiąc rzetelne ujęcie dziejów miasta i regionu winna odegrać również rolę inspirującą w rozwoju dalszych badań nad tym interesującym w przeszłości i obecnie zakątkiem kraju.

Zygmunt Ruta